የሰ/መ/ቁ. 116961

ሐምሌ 19 ቀን 2008 ዓ.ም.

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ስላሴ

ሙስጠፋ አህመድ

ተፈሪ ገብሩ

ሸምሱ ሲርጋጋ

አብርሃ መሰለ

አመልካች - ወ/ሮ አስቴር አርአያ

ተጠሪ - ወ/ሮ አወጣሽ መሐሪ - ጠበቃ ሐየሎም በቀለ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ለዚህ የሰበር ክርክር መነሻ የሆነው ጉዳይ የተጀመረው የአሁን አመልካች ሰኔ 9 ቀን 2006 ዓ.ም በተፃፈ አቤቱታ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በተጠሪ ላይ ያቀረቡት ክስ ነው፡፡

የክሱ ይዘት፡- ባላቸው የጥብቅና ሙያ ተከሳሽ ከባለቤታቸው ከአቶ ወርቁ ወ/ማርቆስ ጋር የነበረባቸውን የፍች ክርክር እና የንብረት ክፍፍል ጉዳይ እንዲከታተሉላቸው በመፈለግ ታህሳስ 19 ቀን 1999 ዓ.ም በተደረገ የጥብቅና አገልግሎት ውል በንብረት ክፍፍሉ ተከሳሽ ከሚደርሳቸው ድርሻ 10% (አስር በመቶ) ለመክፈል ተስማምተው ስራውን በመጀመር የፍች ውሳኔ በማሰጠት፤ የንብረት ክፍፍል አቤቱታ በማቅረብ እና በአፈፃፀም ጉዳዩ እስከ ፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት ሁለት ጊዜ ደርሶ ሲመለስ ተከታትለው የተከሳሽን መብት ለማስከበር ከ8 ዓመት በላይ ስራውን በአግባቡ በመስራት ግዴታቸውን እንደተወጡ፤ ተከሳሽ መጋቢት 25/2006 ዓ.ም ባደረጉት የዕርቅ ስምምነት ድርሻቸውን ብር 11,000,000.00 (አስራ አንድ ሚሊዮን) በመቀበል ክርክሮችን በሙሉ እንዳቋረጡ፤ ከዚህ በኋላ ግራ ቀኙ ባላቸው የአገልግሎት ውል ስምምነት መሰረት ክፍያ እንዲፈፅሙ እና መዝገቦችን እንዲረከቡ ቢጠየቁም ፈቃደኛ ስላልሆኑ በውሉ መሰረት ካገኙት ገንዘብ አስር በመቶ ብር 1,100,000.00 (አንድ ሚሊዮን አንድ መቶ ሺህ) ከነወለዱ እንዲከፍሉ እንዲወሰን ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው፡፡

ተጠሪ በሰጡት መልስ ከከሳሽ ጋር የጥብቅና አገልግሎት ውል እንደነበራቸው፤ በውሉ እንደተመለከተውና በክሱም እንዳልካዱት ብር 65,000.00 (ስድሳ አምስት ሺህ) የወሰዱ በመሆኑ ይህን ሳይቀንሱ የጠየቁት ክፍያ አግባብነት እንደሌለው፤ እንዲሁም ከሳሽ በገቡት ግዴታ መሰረት ባለመወጣታቸው ጉዳዩ ረጅም ጊዜ ስለተጓተተና በአግባቡ እንዲከታተሉ ሲጠየቁም ግዴታዬን ተወጥቻለሁ በማለት ዶክመንቶችን ጥለው በመሄዳቸው ሌላ ጠበቃ በመቅጠር ክርክር የቀጠሉ መሆኑን፤ ከዚያ በኋላ ብር 11,000,000.00 (አስራ አንድ ሚሊዮን) በመውሰድ ጉዳዩን

በዕርቅ እንደጨረሱት፤ ተከሳሽም ከሳሽ በውሉ መሰረት ጉዳዩን ሳይጨርሱ ቢያቋርጡም እስከሰሩበት ጊዜ ሊከፈላቸው የሚገባ መሆኑን በማመን ከሳሽ ብር 800,000.00 (ስምንት መቶ ሺህ) ጠይቀው በመጨረሻ ብር 750,000.00 (ሰባት መቶ ሃምሳ ሺህ) ለመክፈል በመስማማት ወደ ኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ልደታ ቅርንጫፍ በመሄድ ተከሳሽ ቁጥሩ 1000043340011 ከሆነ የቁጠባ ሂሳባቸው ሚያዝያ 16 ቀን 2006 ዓ.ም ብር 750,000.00 (ሰባት መቶ ሃምስ ሺህ) ወጪ አድርገው ከሳሽ በዚያው ባንክ ሂሳብ እንዲከፍቱ ተደርጎ ብር 600,000.00 (ስድስት መቶ ሺህ) ወደ ሂሳባቸው እንዲተላለፈላቸው የተደረገ ሲሆን ቀሪውን ብር 150,000.00 (አንድ መቶ ሃምሳ ሺህ) በእጃቸው እንደተሰጡ፤ በዚህ መልኩ ተከፍሏቸው እያለ ከሳሽ አልተከፈለኝም በማለት የጠየቁት አግባብነት እንደሌለው፤ በውሉ መሰረት ከተከሳሽ ድርሻ 10% (አስር በመቶ) ለከሳሽ ሊከፈል የሚገባው ጉዳዩን ተከታትለው አስጨርሰው ንብረት ሲያስረክቡ ብቻ እንደሆነ በመግለፅ ከሳሽ በአጠቃላይ ብር 815,000.00 (ስምንት መቶ አስራ አምስት ሺህ) የተቀበሉ በመሆኑ እና ቀሪውም ሊከፈላቸው የማይገባ በመሆኑ ክሱ ውድቅ እንዲደረግ ተከራክረዋል፡፡

ክርክሩ በዚህ መልኩ የቀረበለት የከፍተኛው ፍርድ ቤት ተከሳሽ ብር 65,000.00 (ስድሳ አምስት ሺህ) አስቀድመው የከፈሉ መሆኑን ለማስረዳት ያቀረቧቸው ምስክር ተከሳሽ ገንዘቡን ለከሳሽ ከፍያለሁ በማለት በስልክ ሲነጋገሩ መስማታቸውን ከሚገልፁ በቀር ስለመክፈላቸው ሌላ ማስረጃ ስላላቀረቡ ተከሳሽ ከሚጠበቅባቸው ክፍያ ውስጥ ብር 65,000.00 (ስድሳ አምስት ሺህ) እንዲከፍሉ፤ በባንክ ቀርበው ክፍያ መፈፀሙን በተመለከተ የቀረበውን ክርክር ለማጣራት ፍርድ ቤቱ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ልደታ ቅርንጫፍ ስለጉዳዩ ማብራሪያ እንዲሰጥ ጠይቆ ባንኩ በቁጥር ልደ/ዳአ/026/1/15 በቀን 18/5/2007 ዓ.ም በሠጠው ምላሽ ተከሳሽ ሚያዝያ 16 ቀን 2006 ዓ.ም ብር 750,000.00 (ሰባት መቶ ሃምሳ ሺህ) ከሂሳባቸው እዳወጡ እና በዕለቱም በከሳሽ ስም ሂሳብ ተከፍቶ ብር 600,000.00 (ስድስት መቶ ሺህ) ወደ ሂሳባቸው ገቢ እንደተደረገ መግለፁን፤ ይህም የተከሳሽን ክርክር የሚያጠናክር አስረጅ ሆኖ መገኘቱን፤ ከዚህም ሌላ ገንዘቡ በከሳሽ ሂሳብ ገቢ መደረጉን እና ቀሪው ገንዘብ በእጃቸው የተሰጣቸው መሆኑን ያውቃሉ ተብለው በእለቱ የገንዘብ ልውውጡን የሰሩት የባንክ ባለሙያ አቶ ደረጀ ካሳ ቀርበው በሚያዝያ ወር 2006 ዓ.ም ተከሳሽ በባንኩ ቀርበው ብር 750,000.00 (ሰባት መቶ ሃምሳ ሺህ) ከሂሳባቸው አውጥተው ብር 600,000.00 (ስድስት መቶ ሺህ) በዕለቱ ወደተከፈተው የከሳሽ ሂሳብ ገቢ እንደተደረገና ብር 150,000.00 (መቶ ሃምሳ ሺህ) በጥሬ ገንዘብ ለከሳሽ የተሠጠ መሆኑን እንደሚያውቁ መመስከራቸውን፤ ስለሆነም ባንኩ በሰጠው መግለጫ እና ሂሳቡን የሰሩት ባለሙያ ከሰጡት የምስክርነት ቃል ተከሳሽ በአጠቃላይ ብር 750,000.00 (ሰባት መቶ ሃምስ ሺህ) የከፈሉ መሆኑ በመረጋገጡ ይኸው ገንዘብ ከሳሽ ከጠየቁት ክፍያ ሊቀነስ እንደሚገባ፤ በሌላ በኩል ከሳሽ ጉዳዩን ተከታትለው ያላስጨረሱ በመሆኑ ቀሪው ክፍያ ሊከፈላቸው እንደማይገባ ተከሳሽ ቢከራከሩም ፍርድ ቤቱ ክርክር የተደረገባቸውን መዝገቦች በትዕዛዝ አስቀርቦ እንደተመለከተው ከሳሽ

በየቀጠሮው ይከራከሩ እንደነበር እና ከሳሽ ውሉን ከፈረሙበት 1999ዓ.ም ጀምሮ እስከ 2006 ዓ.ም ድረስ ለ 7 ዓመታት ተከሳሽን በመወከል የተከራከሩ መሆኑ ስለተረጋገጠ ተከሳሽ በውሉ መሰረት አገልግሎት አልሰጡኝም በማለት የሚያቀርቡት መከራከሪያ ተቀባይነት እንደሌለው፤ ስለሆነም ቀሪውን ክፍያ ብር 285,000.00 (ሁለት መቶ ሰማንያ አምስት ሺህ) ሊከፍሉ ይገባል ብሏል። በአጠቃላይ ተከሳሽ ብር 285,000.00 + ብር 65,000.00 = ብር 350,000.00 (ሶስት መቶ ሃምሳ ሺህ) ተከፍሎ እስኪጠናቀቅ ከሚታሰብ 9% ወለድ ጋር ለከሳሽ እንዲከፍሉ፤ ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን እንዲቻቻሉ በማለት ወስኗል። በዚህ ውሳኔ ላይ ይግባኙ የቀረበለት የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሳኔው ጉድለት የለበትም በማለት ይግባኙን ሰርዟል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህን በመቃወም ነው። አመልካች ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ ተጠሪ ለአመልካች ብር 750.000.00 (ሰባት መቶ ሃምስ ሺህ) ስለመክፈላቸው በፍ/ብ/ህ/ቁ/2472(2) እና (3) በተደነገገው መሰረት ሊቀርብ በሚገባው ማስረጃ ማለትም ደረሰኝ ወይም የሰነድ ማስረጃ አቅርበው ሳያረጋገጡ ይኸው ገንዘብ መከፈሉ ተረጋግጧል ተብሎ መወሰኑ ስህተት በመሆኑ ታርሞ ገንዘቡን ከነወለዱ እንዲከፍሉ እንዲወሰን፤ እንዲሁም የወጪና ኪሳራ ዝርዝር የማቅረብ መብቴ ሊጠበቅ ሲገባ ይቻቻሉ ተብሎ የተሰጠው ውሳኔ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህጉን ድንጋጌ የሚቃረን በመሆኑ ዝርዝር የማቅረብ መብቴ ተጠብቆ ይወሰንልኝ ብለዋል።

አቤቱታው ተመርምሮ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብና ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት የተደረገ ሲሆን ተጠሪ በሰጡት መልስ አመልካች ቀደም ሲል የተከፈላቸውን ብር 750.000.00 (ሰባት መቶ ሃምስ ሺህ) ሙያዊ ኃላፊነታቸውን ወደ ጎን በመተው ለሁለተኛ ጊዜ እንዲከፈላቸው ክስ ማቅረባቸው የሚያሳዝን እና የሙያውን ክብር የሚያዋርድ በመሆኑ፤ ወጪና ኪሳራን በተመለከተ ያቀረቡት ጥያቄም እንደነገሩ ሁኔታ ለመወሰን ፍርድ ቤቱ ሙሉ ስልጣን ያለው በመሆኑና በጉዳዩም ረችና ተረቺ ባለመኖሩ ይኸው ግምት ውስጥ ገብቶ ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ ተብሎ መወሰኑ ምንም ስህተት ስላልተፈፀመበት ቅሬታው ውድቅ እንዲደረግ ተከራክረዋል። አመልካችም ክርክራቸውን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥተዋል።

ከላይ ባጭሩ የገለፅነው የጉዳዩን አመጣጥ እና በሰበር የተደረገውን ክርክር ሲሆን ክርክሩን ቅሬታ ከቀረበበት ውሳኔ እና ከተገቢው የህጉ ድንጋጌ ጋር በማያያዝ መርምረናል።

እንደመረመርነው የአመልካች መሰረታዊ ክርክር ብር 750.000.00 (ሰባት መቶ ሃምሳ ሺህ) ስለመከፈሉ የሚያረጋግጥ ማስረጃ ባልቀረበበት መከፈሉ ተረጋግጧል ተብሎ በስር ፍርድ ቤት መወሰኑን የሚመለከት ነው። በመሰረቱ የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ያለበትን የመጨረሻ ውሣኔ ለማረም በሰበር ችሎት የማየት ስልጣን እንዳለው በኢ.ፌ.ዴ.ሪ ህገ መንግስት አንቀጽ 80 ንዑስ አንቀጽ 3/ሀ/ እንዲሁም በፌዴራሉ ፍርድ ፍ/ቤቶች ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀፅ 10 ሥር ተደንግጓል። ነገር ግን የሰበር ችሎቱ የግራ ቀኝ ማስረጃዎችን ጥንካሬ በመመዘንና በመመርመር ውሣኔ እንዲሰጥ የቀረበው አቤቱታ

መሠረታዊ የህግ ስህተት ለማረም ከላይ በተጠቀሱት ህጎች ለችሎቱ የተሰጠውን ስልጣንና ኃላፊነት የተከተለ ባለመሆኑ የምንቀበለው አይሆንም፡፡

በሌላም በኩል አመልካች ገንዘቡ ስለመከፈሉ በፍ/ብ/ህ/ቁ/2472(2) እና (3) በተደነገገው መሰረት ሊረጋገጥ እንደሚገባ የተከራከሩ ሲሆን ለክርክሩ ምክንያት የሆነው የጥብቅና አገልግሎት ውል እንጂ የብድር ውል ባለመሆኑና የፍ/ብ/ህ/ቁ 2472 ከብድር ውል ውጪ በሆነ ግንኙነት ከተከፈለ ገንዘብ ጋር በተያያዘ ተፈፃሚ የሚሆንበት አግባብ የሌለ ስለመሆኑ ይኸው ሰበር ችሎት በሰ/መ/ቁ 64397 እና ሌሎችም ተመሳሳይ መዛግብት የሠጠው አስገዳጅ ትርጉም ለተያዘውም ጉዳይ ተፈፃሚነት እንደሚኖረው ከአዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀፅ 2 ድንጋጌ መረዳት ስለሚቻል በዚህም ረገድ የቀረበውን ክርክር አልተቀበልነውም፡፡

በአጠቃላይ ፍሬ ነገሩን ለማጣራት እና ማስረጃ ለመመዘን በህግ ስልጣኑ የተሰጣቸው የስር ፍርድ ቤቶች ዳኝነት ከተጠየቀበት ገንዘብ ውስጥ ብር 750.000.00 (ሰባት መቶ ሃምሳ ሺህ) ለአመልካች አስቀድሞ ስለመከፈሉ በማስረጃ በማረጋገጥ ውሳኔ ላይ መድረሳቸውን ተገንዝበናል፡፡ አግባብነት እና ተቀባይነት ባለው ማስረጃ የተረጋገጠው ገንዘቡ አስቀድሞ መከፈሉ ከሆነ ደግሞ ይኸው ገንዘብ አመልካች ከጠየቁት ክፍያ ሊቀነስ እንደሚገባ በመወሰኑ የህግ ስህተት ተፈፅሟል የሚያሰኝ አይሆንም፡፡

የስር ፍርድ ቤት ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ በማለት ያሳለፈው ውሳኔም የስነ ስርዓት ህጉን የተከተለ አይደለም በሚል ውሳኔው እንዲታረም ቅሬታ ቀርቧል፡፡ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 462 እንደተደነገገው በክርክር ምክንያት የወጣን ወጭና ኪሣራ ማን እንደሚከፍልና ምን ያህል እንደሚከፍል ፍ/ቤቱ በመሰለው ሊወስን እንዲችል ፍቅድ ስልጣን ተሰጥቶታል ፡፡ ፍርድ ቤቱ በህጉ የተሰጠውን ፍቅድ ስልጣን ተጠቅሞ ሲወስን ከግምት ውስጥ ሊገቡ የሚገባቸውን ጉዳዮች ሁሉ ተመልክቶና አረጋግጦ ሊወስን እንደሚገባ በህጉ ተመልክቷል፡፡ በተያዘው ጉዳይ አመልካች እንዲከፈላቸው ከጠየቁት ገንዘብ ከፊሉን አስቀድመው ስለወሰዱ በሙሉ ሊከፈላቸው እንደማይገባ፤ በአንፃሩ ተጠሪ ብር 350,000.00 (ሶስት መቶ ሃምሳ ሺህ) ከነወለዱ እንዲከፍሉ በመወሰኑ ባለዕዳ መሆናቸውን፤ አመልካች በራሳቸው ተጠሪ ደግሞ በጠበቃ ተወክለው መከራከራቸውን እና የነገሩን አጠቃላይ ሁኔታ በማየት ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ ተብሎ መወሰኑ የሚነቀፍ ሆኖ አላገኘነውም፡፡

ስለሆነም የስር ፍርድ ቤቶች ያሳለፉት ውሳኔ እና ትዕዛዝ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ባለመሆኑ ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራሉ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በኮ/መ/ቁ/ 153169 ሰኔ 12 ቀን 2007 ዓ.ም ያሳለፈው ውሳኔና የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በፍ/ብ/ይ/መ/ቁ 116173 ሐምሌ 27/2008 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ/348(1) መሰረት ፀንቷል፡፡
2. በተጠሪ ቤት ላይ በዚህ ፍርድ ቤት የካቲት 16 ቀን 2008 ዓ.ም የተላለፈው የእግድ ትዕዛዝ ተነስቷል፡፡ ለሚመለከታቸው ሁሉ ይፃፍ፡፡
3. በዚህ ፍርድ ቤት ስለተደረገው ክርክር ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡

መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ሩ/ለ